

Nr 201.

Av herr **Lindhagen**, om befolkningens dietfråga.

Den parlamentariska krisen består förmodligen bl. a. däruti, att parlamentarismen väsentligen lämnar åsido områden, som äro omistliga beståndsdelar i kulturen. Ett sådant åsidosatt område är folkhälsan, grundad på personlig hygien. I konsekvens därmed ingår icke heller i den medicinska undervisningen någon betydelsefull vägledning i kroppskultur. Nämnda undervisning är främst inriktad på att bota uppkomna sjukdomar, men icke att förebygga dem. Ett undantag utgör nykterhetens befrämjande. De brutala yttringarna av alkoholmissbruk ha väckt folkets självbevarelsedrift. Detta i sådan omfattning, att nykterhetsrörelsen kunnat skapa väljaremassor, vilka gjort den till en politisk angelägenhet.

Emellertid har den personliga hygien i övrigt gått framåt i sådan omtanke, som är behaglig eller medför påtagliga fördelar. Vi bada således gärna och finna även nöje av en hälsosam sport. Sommarsemestrar äro ett allmänt uppburet hälsomedel. Den nutida ungdomens bemödande att vårda sitt yttre förutsätter vissa hälsoregler.

Däremot försynda vi oss så mycket mera, när för hälsans bevarande fordras självöverninnelse. Besvärliga gymnastiska övningar, promenader i fria luften samt framför allt måttlighet och urskiljning i mat och dryck med mera dylikt äro olösta problem för större delen av befolkningen.

Dylika angelägenheter borde vara värda statsmakternas uppmärksamhet. Det har emellertid visat sig, att den personliga hygienens främjande genom metodisk upplysning och andra välbetänkta åtgärder icke kunnat vinna något gehör, mäktigt till handling, i den mån uppmärksamhet kräves för andra frågor än alkoholmissbruket. Denna ensidighet har sannolikt bidragit till den avmattning, som på senaste tiderna synes ägt rum även i nykterhetsrörelsen.

Man må dock vända på saken hur mycket som helst. När en och annan folksjukdom börjar vinna en farlig utbredning, måste till sist något ingripande äga rum. Sälunda lärer beträffande lungsjukdomen anställande av dispensärsköterskor, som besöka hem, där lungsjukdom utbrutit, visat sig ha bidragit till bättre hälsovård mångenstädes.

Problemet i hela dess vidd är däremot som sagt försummat. Detta förhållande belyses av den avvisande hållning riksdagen intagit till nedannämnda av undertecknad med stöd av en ganska utbredd folkmening under årens lopp väckta motioner:

- 1) År 1911: om missbruk av tobak och kaffe (2 k. motion 285).
- 2) År 1912: om missbruk av tobak och kaffe (2 k. motion 258); och om höjande av den personliga hygienien i allmänhet bland landets invånare genom folkupplysning och den medicinska undervisningens omläggning i vissa avseenden (2 k. motion 259).
- 3) År 1914 förra riksdagen: om en omfattande folkupplysning ävensom den medicinska forskningens och undervisningens omläggning för höjande av den personliga hygienien i allmänhet bland landets invånare (2 k. motion 264).
- 4) År 1914 senare riksdagen: om avslag å propositionen om statsmonopol å tobakstillverkningen såsom dels åsidosättande den sociala etikens fordringar i kampen för folkhälsan och riksdagens tidigare uttalanden om tobaksbruket, dels syftande till en ytterligare beskattning av de små inkomsterna under förhoppning, att deras innehavare ej skola kunna frigöra sig från sina tobaksvanor (2 k. motion 254).
- 5) År 1915: om den personliga hygienens höjande bland landets invånare i vissa angivna avseenden genom en allmän och stort lagd folkupplysning (2 k. motion 181; jfr motion 219).
- 6) År 1919: om vetenskaplig och praktisk undersökning, i vad mån bröd av sammanmalet eller av siktat mjöl vore hälsosamt eller skadligt ur näringens och tandvårdens synpunkter och i vad mån bakningssättet härvid hade betydelse samt om tillfälle för dem, som önskade sig bröd av sammanmalet mjöl, att även kunna bekomma det (1 k. motion 121).
- 7) År 1920: om en vetenskaplig och praktisk undersökning rörande skilda brödsorters näringsvärde och lämplighet i övrigt såsom föda m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med nästföregående års motion, ävensom därom, att landets egen produktion av rågmjöl och rågröd icke äventyras genom en ensidig konsumtion och ohejdad import av vete och bakning av bröd utav siktat vetemjöl (1 k. motion 207); samt om efterlysning av riksdagsskrivelserna år 1906 och 1912 rörande åtgärder vid förra tillfället mot barns tobaksbruk och vid det senare mot vuxnas tobaksmissbruk (1 k. motion 206).
- 8) År 1921: om inrättandet av ett aktivt statsinstitut för hälsovård helst i form av ett nytt hälsovårdsdepartement; om en för folkhälsans främjande betingad omorganisation av de medicinska fakulteterna och dessas utbrytning ur ecklesiastikdepartementets passiva omvårdnad och förläggande väsentligen under nämnda statsinstitution; om ett program för berörda välfärdsanstalt, vilket vill befrämja ej blott tekniska anordningar för hälsovård, möjlig att åstadkomma med penningar, utan även och i all synnerhet sunda folkseder till höjande av den personliga hygienien och den karaktärsdaning, stödd av upplysning, sed och praktisk omtanke, som måste vara grundvalen i stort för all folkhälsa; samt om värnandet av den fria forskningen gent emot medicinska privilegier samt rätt till officiell undersökning av uppslag till hälsovård och läkedom, även om de komma från lekmannahåll (1 k. motion 151).
- 9) År 1922: om inrättandet av ett näringshygieniskt institut i Sverige (1 k. motion 94).
- 10) År 1927: om skapandet av en på sunt förnuft, vetenskaplig forskning

och omläggningar inom medicinalväsendet grundad, bred folkupplysning om självansvaret och naturläkedomens mäktiga inflytande på folkhälsan (1 k. motion 181).

Av dessa framställningar biföll riksdagen motionen år 1912 om missbruk av tobak och kaffe samt andra kammaren motionen samma år om höjande av den personliga hygien. De övriga blevo avslagna, såsom jag vill erinra mig utan stöd från något håll. Denna statistik bestyrker kanske också, att den parlamentariska krisen består icke minst i ett minskat allmänintresse i följd av det tillspetsade partiväsendet och de enskilda partimedlemmarnas växande beroende av ledningarna.

Nu har en viss opinionsbildning börjat bilda sig, att söka mera effektivt ingripa icke blott mot lungsjukdomar utan även mot två andra folksjukdomar, kräftan och reumatismen. Utvägarna äro ännu konturlösa, helst vetenskapen fortfarande står undrande inför dessa sjukdomars natur. Den stora allmänhetens erfarenheter visa emellertid oförtydligt, att de båda farsoterna åtminstone i väsentliga delar äro dietsjukdomar. Vid sidan av fattigdomen är försummad hygien på dietens område sannolikt själva kärnan till de stora folksjukdomarna och de många krämporna i det dagliga livet. Den mera bemedlade äter, dricker och röker ihjäl sig. Den mindre bemedlade får en otillräcklig eller illa vald kost samt förspiller de ekonomiska möjligheterna till ett förbättrat kosthåll genom ett övermått av alkohol-, tobak- och kaffeförbrukning.

Folkseder, som således måste utplantas, äro måttlighet och urskiljning i mat och dryck. Det myckna köttätandet måste reduceras. Lika viktigt är att icke överlasta magen omedelbart före nattsömnen. I den mån jäktet i livskampen minskas, kommer sådana för näringen onyttiga saker som tobak, alkohol och kaffe kanske icke vidare att fresta människorna. Oberoende av dylika utsikter måste dessa ovanor dock bemästras. Rökandet är fullständigt meningslöst, alkoholen har dock vissa goda fysiologiska egenskaper vid sjukdomsfall eller trötthetstillstånd. Kaffet har detta i mindre grad, men verkar stimulerande. Alla tre njutningsmedlen äro dock först och sist gifter, vilket måste besinnas.

Vid behandling av förenämnda motioner har understundom av vederbörande utskott inforrats yttrande från någon lärare vid medicinsk fakultet eller medicinalstyrelsen. Vetenskapen har slagit ifrån sig med båda händerna, och medicinalstyrelsen har kommit med kringgående rörelser, som lett frågan ut i sanden. Nu har emellertid något inträffat som borde och möjligen även kan ingiva förhoppningar. Vid Umeå lasarett har nämligen gjorts vissa iakttagelser angående den s. k. »norrländssjukdomen». Det anses konstaterat att i vissa delar av Norrland förekomma sjukdomsbilder, som äro mindre vanliga i de södra delarna av riket och sannolikt äro betingade av de säregna förhållanden, under vilka en stor del av Norrlands befolkning lever, kanske i första hand av den ensidiga kosten och det långa vintermörkret. Medicinalstyrelsen har infortrat förslag till fortsatta undersökningar om norrländssjukdomens utbredning, etiologi och symptomologi för att på basen av dessa undersökningar eventuella åtgärder må kunna vidtagas för dess effektiva bekämpande.

En överläggning har härefter ägt rum inom medicinalstyrelsen med bl. a. åtskilliga läkare med erfarenheter från de tre nordligaste länen. Som samstämmigt resultat från dessa överläggningar framgick:

»att i övre Norrland förekomma vissa sjukliga tillstånd, som äro mindre vanliga i de sydliga delarna av landet och som sannolikt åtminstone delvis äro orsakade av en ensidig kost,

att dessa sjukliga tillstånd synas hava den utbredning och vara av den sociala betydelse, att åtgärder för vinnande av förbättrade förhållanden äro i hög grad påkallade och behövlige, men

att alldenstund vår kännedom om orsaksmomenten ännu äro bristfälliga och sålunda tillräckligt underlag saknas för en förebyggande verksamhet bör denna föregås av en undersökning om de sjukliga symptomens orsaker och utbredning, huvudsakligen efter de riktlinjer som professor G. Göthlin, lasarettsläkaren på Umeå lasarett medicinska avdelning M. Odin och docenten med. doktorn E. Perman uppdragit.»

Medicinalstyrelsen lär ha förhoppning, att omkostnaderna för en sådan undersökning skall till en början bli betäckta genom anslag från vissa fonder. Någon framställning till riksdagen har därför icke i år framkommit.

Detta initiativ innefattar en liten början men undanskymmer på samma gång dietproblemets förefintlighet i hela riket. Det är verkligen i främsta rummet påkallat att uppmärksamma de för hela riket gemensamma företeelserna i sjukdomsanledningarna genom dietfrågans åsidosättande. På grundvalen av en sådan utgångspunkt kan man göra iakttagelser även om skiljaktiga fenomen inom olika landsbygder och orsakerna till dessa skiljaktigheter.

I denna riksangelägenhet av största vikt för folkstammens upprätthållande och stärkande samt varje individs lyckomöjligheter hemställes,

att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte dels förantalta, att den av medicinalstyrelsen ifrågasatta undersökningen om befolkningens i övre Norrland dietförhållanden utsträcker att omfatta en undersökning av den svenska befolkningens dietfråga i hela riket, och dels framlägga förslag till åtgärder, inriktade på att förebygga misförhållandena på detta område.

Stockholm den 29 januari 1929.

Carl Lindhagen.